

KONSTRUKCE LEKCÍ V SEDMI OTÁZKÁCH A ODPOVĚDÍCH

MGR. REGÍNA DLOUHÁ, MGR. MARIE VEVEROVÁ

*Na začátku každé výuky si učitel musí odpovědět na sedm otázek – proč, ko-
ho, co, kdy, jak, za jakých podmínek a s jakými očekávanými efekty chce vyu-
čovat. Postupně si na tyto otázky budeme odpovídat i my. První otázka je zde:*

1. PROČ?

Proč učit o stárnutí a mezigeneračních vztazích?

Na sedm výše uvedených otázek si každý z nás odpovídá v různém pořadí, jen tato je vždy na počátku. Je dobré si hned na úvod ujasnit důvody, které nás vedou k tomu trávit čas s právě vybraným tématem. V našich pilotních seminářích jsme účastníkům kladli otázky, které jim důležitost tématu pro jejich výuku mohly ujasnit:

- Co chcete studentům vašeho projektu předat?
- Proč chcete, aby studenti tímto projektem prošli?
- K čemu jim v jejich životě bude, že se tématem projektu zabývali?

Odpovědi našich učitelů:

Zamyslí se nad svým stářím.

Budou k seniorům tolerantnější.

Aby projevili o seniory zájem a vymysleli něco, co jim pomůže.

Budou připraveni lépe na své stáří.

Ukáží některým starým lidem, jak jsou důležití.

Naučí se se starými lidmi komunikovat.

Jednou budou také staří.

Aby pochopili, že stáří může být hezké.

Každý učitel svoji výuku koncipuje na základě závazných dokumentů, které jsou mu předepsány a mohou nám též pomoci v našem hledání argumentů. Závaznými dokumenty jsou dnes na některých školách osnovy vycházející ze standardů učiva, na jiných již programy vycházející ze školních vzdělávacích projektů a ty z rámcového vzdělávacího programu pro daný stupeň školy. Vždy však výuku realizuje učitel, který si musí být jist důležitostí tématu, musí ji mít promyšlenou, vědět, kde se právě na složité cestě vzdělávání nachází. Doba je

nyní nakloněna tvořivým učitelům, pro ty především je důležité vytvořit si systém přípravy výuky – měli by rozumět analýze a výběru učiva, konstrukci kurikula apod.

1.1 Kurikulární dokumenty

Během několika málo měsíců budou muset všechny školy pracovat podle vlastního školního vzdělávacího programu, který vychází z rámcového vzdělávacího programu. Na základě analýzy těchto dokumentů jsem vytipovali vzdělávací obsahy, očekávané výstupy a učivo vážící se k našemu projektu. Za nejvhodnější pro práci s tématem mezigeneračních vztahů a stárnutí považujeme vzdělávací oblast Člověk a společnost.

1.1.1 RVP ZŠ

Vzdělávací oblast Člověk a společnost, obor Občanská výchova

Vzdělávací obsah: Člověk ve společnosti

Očekávané výstupy:

Žák

- zhodnotí nabídku kulturních institucí;
- kriticky přistupuje k mediálním informacím;
- zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem;
- uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích.

Učivo

- Lidská setkání – přirozené rozdíly mezi lidmi, lidská solidarita, potřební lidé ve společnosti;
- Vztahy mezi lidmi;
- Zásady lidského soužití – pravidla chování;
- Kulturní život – kulturní hodnoty, rozmanitost kulturních projevů.

Vzdělávací obsah: Člověk jako jedinec

Očekávané výstupy:

Žák

- popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru.

Učivo

- Podobnost a odlišnost – projevy chování, rozdíly v prožívání, myšlení a jednání, osobní vlastnosti, dovednosti a schopnosti, charakter, osobní potenciál;
- Vnitřní svět člověka – vnímání a poznávání skutečnosti, sebe i druhých lidí;
- Osobní rozvoj – životní cíle a plány, životní perspektiva.

Vzdělávací obsah: Stát a právo

Očekávané výstupy:

Žák

- přiměřeně uplatňuje svá práva a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí.

Učivo

- Lidská práva – diskriminace;
- Právo v každodenním životě – význam právních vztahů.

Vzdělávací obsah: Stát a hospodářství

Očekávané výstupy:

Žák

- rozlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich činnosti.

Učivo

- Služby – jejich funkce;
- Peníze – rozpočet rodiny, státu, význam daní.

1.1.2 Pilotní verze RVP pro gymnázia

Vzdělávací oblast Člověk a společnost, obor Občanský a společenskovědní základ

Rozvíjené klíčové kompetence:

- Utváření realistického pohledu na skutečnost a orientaci ve společenských jevech a procesech tvořících rámec každodenního života;
- chápání současnosti v kontextu minulosti a budoucnosti, vnímání společenské skutečnosti v minulosti jako souhrnu příkladů modelových společenských situací a vzorů lidského chování a jednání v nejrůznějších situacích;
- chápání vývoje společnosti jako proměny sociálních projevů života

v čase, posuzování společenských jevů v synchronních i chronologických souvislostech provázaných příčinnými, následnými, důsledkovými i jinými vazbami;

– vědomá reflexe vlastního jednání i jednání druhých lidí; respektování různých systémů hodnot a motivací druhých lidí; odhalování předsudků v posuzování různých lidí, událostí či sociálních jevů a procesů.

Vzdělávací obsah: Člověk jako jedinec

Očekávané výstupy

Žák

- rozpozná, jak se lidé odlišují ve svých projevech;
- uvede příklady faktorů, které ovlivňují chování;
- porovná osobnost v jednotlivých fázích života, vymezí, co každá etapa přináší do lidského života nového a jaké životní úkoly před člověka staví;
- vyloží, jak člověk vnímá, prožívá a poznává skutečnost, sebe i druhé lidi a co může jeho vnímání a poznávání ovlivňovat;
- využívá získané poznatky při sebepoznávání, poznávání druhých lidí;
- uplatňuje vhodné způsoby vyrovnávání se s frustrací a stresem.

Učivo

- Podstata lidské psychiky;
- Osobnost člověka – vývoj a formování osobnosti v jednotlivých etapách lidského života;
- Psychologie v každodenním životě – rozhodování o životních otázkách, náročné životní situace.

Vzdělávací obsah: Člověk ve společnosti

Očekávané výstupy:

Žák

- uplatňuje společensky vhodné způsoby komunikace;
- předchází konfliktům s jinými lidmi a případné konflikty účinně řeší;
- posoudí úlohu sociálních změn v individuálním a společenském vývoji, rozlišuje změny konstruktivní a destruktivní;
- objasní podstatu některých sociálních problémů současnosti a popíše možné dopady sociálně patologického chování na jedince a společnost.

Učivo

- Společenská podstata člověka – význam začlenění jedince do sociálních vazeb, proces socializace; mezilidská komunikace, problémy v mezilidských vztazích;
- Sociální struktura společnosti – sociální nerovnost, sociální mobilita, jedinec ve skupině;
- Sociální fenomény a procesy.

Vzdělávací obsah: Občan ve státě

Očekávané výstupy:

Žák

- objasní podstatu a význam politického pluralismu pro život ve státě, uvede příklady politického extremismu a objasní, v čem spočívá nebezpečí ideologií;
- rozlišuje složky politického spektra ČR, porovnává přístupy vybraných politických stran k řešení různých otázek a problémů každodenního života občanů;
- uvede příklady, jak může občan ovlivňovat politické dění v obci a ve státě;
- obhájí svá lidská práva, respektuje lidská práva druhých lidí a uvážlivě vystupuje proti jejich porušování;
- uvede okruhy problémů, s nimiž se může občan obracet na ombudsmana.

Učivo

- Stát;
- Demokracie;
- Lidská práva.

Vzdělávací obsah: Právo a spravedlnost

Očekávané výstupy:

Žák

- ve svém jednání respektuje platné právní normy.

Učivo

- Systém práva – rodinné právo.

Vzdělávací obsah: Úvod do filozofie a filozofické antropologie

Očekávané výstupy:

Žák

- uvede obecnou filozofickou charakteristiku člověka a porovná ji s přístupy psychologie a sociologie a jiných věd o člověku;
- posuzuje lidské jednání z hlediska etických norem a svědomí jednotlivce, odůvodní dějinnou proměnlivost základních etických pojmů, kategorií a norem;
- identifikuje projevy náboženské a jiné nesnášenlivosti.

Učivo

- Filozofický problém člověka – hodnoty lidské praxe, smysl lidského života;
- Etická dimenze lidského bytí – etika každodenního života.

Vzdělávací obsah: Základy teorie vědy a neformální logiky

Očekávané výstupy:

Žák

- uvážlivě a kriticky přistupuje k argumentům druhých lidí, rozpozná nekorektní argumentaci a manipulativní strategie v mezilidské komunikaci.

Učivo

- Teorie argumentace.

Jak vidíte, prostoru pro naše téma je hodně, jen je jaksi ukryto pod jinými slovy, např. slovo senior jsme v závazných dokumentech nenalezli. I to možná ukazuje na stav, který je nutno změnit.

2. KOHO?

Na základě výše zmíněné analýzy rámcových vzdělávacích programů považujeme téma mezigeneračních vztahů a stárnutí za vhodné pro všechny stupně škol. Naše metodika se však zaměřila na žáky 6.–9.tříd základních škol a na studenty gymnázií.

Každý učitel připravuje výuku pro konkrétní třídu, kterou zná. Při přípravě tématu pracuje se zkušenostmi a potřebami konkrétních žáků ve třídě. Jestliže zkušenosti a potřeby svých žáků nezná nebo si jimi není jist, je nutné je diagnostikovat např. na počátku tématu v tzv. evokační části. Metody, které vám pomohou, naleznete v části věnované odpovědi na otázku Jak.

3. CO?

V této kapitole bychom měli formulovat učivo, které chceme předat žákům. Učivo chápeme jako obsah vzdělávání, které má tři složky:

- Vědomosti
- Dovednosti
- Postoje (hodnotovou orientaci žáka, jeho přesvědčení, zájmy)

Vědomostem se věnuje řada odborníků a upozorňují na strukturu této kategorie:

Fakta: maximální délka života činí si 125 let, vlivy prostředí na stárnutí jsou fyzikální a socioekonomické, OSN přijala v roce 1991 tzv. principy přístupu k seniorům.

Pojmy: stereotypy, individuální paměť, periodizace života, rozmanitost života, ageismus, senior.

Generalizace (zákony, principy, teorie): žitý příběh je zajímavý, staří lidé nás mohou obohatit, od pamětníků se dozvíme víc než z knih, stáří může být aktivní, je dobré někam patřit, senioři jsou lidé, kteří toho mnoho prožili a mohou vyprávět zajímavé příběhy.

Často naše výuka končí i začíná u faktů a pojmů, na generalizace nezbývá čas. V našich pilotních kurzech jsme se snažili vybrat pomocí myšlenkových map ty nejdůležitější pojmy z odborných přednášek a pomocí nich formulovat výše uvedené generalizace, ke kterým chceme se studenty dojít.

Dovednosti lze členit na několik druhů:

- Dovednosti pracovní
- Dovednosti sociální komunikace a jednání
- Dovednosti pohybové a zdravotní
- Dovednosti poznávací

V rámci našeho tématu se budeme věnovat především rozvoji dovedností sociální komunikace a jednání (spolupráce, analýza sociální situace, analýza konfliktů, kultivované projevy

vztahu k ostatním lidem, empatické chování...) a rozvoji dovedností poznávacích (práce s médii).

Hodnoty vyjadřují vztah jedince k sobě samému, k ostatním lidem, k přírodě (zodpovědnost za své stárnutí, důstojnost).

Je jasné, že nelze jednotlivé složky od sebe oddělit, proto se dnes v kurikulárních dokumentech hovoří o tzv. cílových kompetencích žáka.

3.1 Cíle výuky

Problematiku stanovování cílů ve výuce považujeme za velmi důležitou, domníváme se, že dobře formulované výukové cíle mohou učiteli pomoci realizovat kvalitní a obohacující lekci. Z našich zkušeností vyplývá, že je nutné učitelům představit členění výukových cílů a jednotlivé taxonomie cílů. V našich kurzech se pak soustřeďujeme na procvičování formulací cílů výuky, které korespondují s cílovými kompetencemi žáků v RVP.

Doporučujeme používat členění cílů do tří kategorií, které souvisí se třemi složkami učiva:

- kognitivní (vědomostní) cíle
- psychomotorické (dovednostní) cíle
- afektivní (postojové) cíle

V rámci těchto kategorií jsou známy jednotlivé taxonomie, které mohou učiteli pomoci při vybírání efektivních metod i v začleňování vhodných metod hodnocení žáků. Ve stručnosti tyto taxonomie představíme. Doporučujeme si pro svou výuku vybrat v každé kategorii jednu z nich.

3.1.1 Kognitivní cíle

Kognitivní cíle by měl učitel promyslet a formulovat tak, aby bylo jemu i žákům zřejmé, co a jak se mají naučit, zda stačí reprodukce definice či je nutné vysvětlení nebo aplikace určitého vztahu. Z hlediska struktury učiva se zde učitel zabývá vědomostmi a jejich používáním. Mezi nejznámější taxonomie kognitivních cílů patří taxonomie J. S. Blooma a B. Niemerka.

J. S. Bloom pracuje se šesti hierarchicky uspořádanými kategoriemi cílů. Následující tabulka přináší popis těchto kategorií s výrazy popisujícími činnost žáků. Tyto výrazy vám mohou pomoci při vybírání vhodných metod výuky a soustředí vaši pozornost na efektivní hodnocení výuky.

Bloomova taxonomie kognitivní domény

Hladina	Popis	Vhodné výrazy popisující činnost
6. Hodnocení	Žáci dokáží na základě dříve naučených norem a kritérií stanovit hodnotu nebo cenu složitěho produktu	obhájit nebo vyvrátit, rozvíjet a kritizovat, posoudit, zaujmout nebo podpořit stanovisko, ospravedlnit, diskutovat, rozhodnout
5. Syntéza	Žáci dokáží z několika jednodušších komponentů vytvořit původní a složitý výrobek	tvorit, stavět, vytvořit originál, komponovat, psát, řešit, předvést, stanovit, předpovědět
4. Analýza	Žáci dokáží rozčlenit složitou věc na její komponenty a vysvětlit, proč je daná složitá sestava vztahů uspořádána daným způsobem nebo jaké příčiny k takovému uspořádání vedly	porovnat, analyzovat, rozdělit, vysvětlit proč, ukázat jak, nakreslit schéma, načrtnout
3. Aplikace	Žáci dokáží použít dříve naučenou látku, například pojmy, pravidla nebo generalizace při zpracování nové látky	zařadit, aplikovat, nalézt, vybrat, vypočítat, rozřadit
2. Porozumění	Žáci dokáží vlastními slovy vyjádřit dříve naučenou látku	definovat, vyjádřit vlastními slovy, popsat, shrnout
1. Znalost	Žáci si dokáží vybavit, reprodukovat nebo rozeznat dříve naučené informace	reprodukovat, vybavit si, uvést seznam, identifikovat, nazvat, označit, vybrat, seřadit

Pasch, M. a kol.: Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině, Praha, Portál 1998, str. 77

B. Niemerko uvádí dvě základní úrovně osvojení a ty pak dále člení do dvou podskupin:

I. úroveň: vědomosti

- zapamatování poznatků
- porozumění poznatkům

II. úroveň: dovednosti

- používání vědomostí v typových situacích
- používání vědomostí v problémových situacích

Příklady formulací kognitivních cílů k tématu mezigenerační vztahy a stárnutí:

Žáci

- *definují základní pojmy (maximální délka života, gerontologie, geriatric, stereotyp, ageismus, sociální konstrukce světa);*
- *vysvětlí rizika biologického a sociálního stárí;*
- *objasní relativitu ve vymezování stárí;*

- popíše periodizaci lidského života;
- na příkladech popíše koncept úspěšného stárnutí a zdravého stáří;
- popíše heterogenitu seniorské populace a variabilitu stavu ve stáří;
- vysvětlí kontinuitu stáří;
- interpretují stereotyp tzv. průměrného seniora;
- demonstřují heterogenitu seniorské populace na příkladech;
- oponují některým zažitým představám o životě ve stáří, používají vhodné argumenty;
- shrnou základní principy českého důchodového systému;
- obhájí zvyšující se význam individuální přípravy na stáří;
- rozliší přístupy ke stárnutí v historii;
- popíše historickou setrvačnost dnešních přístupů ke stárnutí;
- vyberou a popíše nejčastější projevy ageismu ve společnosti;
- diskutují věkové normy ve společnosti;
- problematizují „normalitu“ věkové diskriminačního chování;
- hledají možné zdroje strachu ze stáří a analyzují je;
- zhodnotí mediální diskurz stárnutí.

Taxonomie psychomotorických cílů

Taxonomie H. Davea obsahuje pět kategorií:

- imitace
- manipulace
- zpřesňování
- koordinace
- automatizace

Tyto kategorie jsou formulovány podle fází utváření pohybových dovedností, domníváme se však, že i pro dovednosti, které rozvíjíme v občanské výchově a základu společenských věd, jsou použitelné.

Příklady formulací psychomotorických cílů k tématu mezigenerační vztahy a stárnutí:

Žáci

- přizpůsobí se tempu seniorů;
- změní stereotypy svého chování vůči seniorům;
- přizpůsobí se osobnímu tempu druhého;
- kriticky pracují s mediálními informacemi, s mediálními zkratkami.

3.1.2 Taxonomie afektivních cílů

Při formulaci afektivních cílů učitel hledá, jaké postoje chce rozvíjet a ovlivňovat. Taxonomie afektivních cílů nám pomohou postupně budovat hodnotový systém, zvnitřňovat vybrané postoje. Uvádíme zde taxonomie D. B. Kratwohla a B. Niemerka.

D. B. Kratwohl pracuje s pěti kategoriemi:

- přijímání
- reagování
- oceňování hodnoty
- integrování hodnot
- integrace hodnot v charakteru

Niemerkova taxonomie afektivních hodnot:

I. úroveň

- účast na činnosti
- podjímání se činnosti

II. úroveň

- naladění k činnosti
- systém činnosti

Příklady formulací afektivních cílů k tématu mezigenerační vztahy a stárnutí:

Žáci

- preferují pozitivní vymezení stáří;
- změni své postoje k seniorům;
- pochopí zodpovědnost každého za své stárnutí a za podstatnou míru kvality svého stáří a tuto zodpovědnost přijmou;
- na základě pochopení důležitosti soběstačnosti ve vztahu s úpravami prostředí budou tyto úpravy iniciovat a podporovat;
- pochopí svízelnost situace starých lidí s různým postižením a budou k nim vstřícnější;
- na základě pochopení pojetí a významu křehkosti intervenční pomoci budou uvážlivější;
- pochopí pojetí a význam důstojnosti;
- ocení význam dobrovolnictví.

Následující tabulka nám pomůže ujasnit souvislosti s hierarchickým uspo-

řádáním klíčových činností v rámci jednotlivých taxonomií.

Taxonomie vzdělávacích cílů - srovnání

Kognitivní oblast (doména) B. Bloom a kol. (1956)	Afektivní oblast (doména) Kratwohl a kol. (1964)	Psychomot. oblast (doména) H. Dave (1968)
hodnotící posouzení		
↑		
synléza	zvnitřňování, začlenění do charakteru	automatizace
↑	↑	↑
analýza	organizování, systematizování	koordinace
↑	↑	↑
aplikace	uznání, ocenění	zpřesňování
↑	↑	↑
pochopení (porozumění)	reakce na podnět	manipulace (praktická cvičení)
↑	↑	↑
zapamatování (znalost) informací	vnímání podnětů	nápodoba (imitace)

Kalhous, Z., Obst, O.: Školní didaktika, Praha, Portál 2002, str. 289

Jak tedy stanovovat cíle? Nejprve vybrat základní učivo jeho analýzou, formulovat cílové kompetence pomocí aktivních sloves. Dbát na to, aby cíle byly jednoznačné, přiměřené a žáci měli vymezené podmínky pro jejich splnění.

4. KDY?

Hlavním problémem, který jsme v našich pilotních seminářích v souvislosti s touto otázkou řešili, bylo to, zda tématu věnovat nějaký souvislý tematický celek, projekt či se tématu věnovat průběžně a mít toto téma jako skryté kurikulum naší výuky. Jednoznačně jsme se nakonec nerozhodli ani pro jednu z variant. Uvědomili jsem si totiž opět, že nejdůležitější je respektovat potřeby našich žáků a potřeby a cíle naše – učitelské.

5. JAK?

S vystavením projektu nám může pomoci systém používaný ve vzdělávacím projektu „Čtením a psaním ke kritickému myšlení“. Tento systém člení výuku do tří fází:

I. fáze:

Evokace – hledání předchozích zkušeností, znalostí, které studentům po-

mohou uchopit novou látku.

V této fázi bychom měli studenty přimět k aktivitě. Mají šanci si pak později uvědomit, k čemu celá hodina směřovala, jak se obohatili. Metody tedy musí být zaměřené přímo na zkušenosti studentů, musí vyvolat zájem. Výběr metod samozřejmě musí korespondovat s cílem celé lekce.

Jestliže je mým cílem motivovat studenty ke čtení textu s informacemi, je dobré se jich zeptat, co již o tématu vědí. Jestliže se chci zaměřit na rozvoj postojů, je vhodné nechat je vyjádřit svůj vztah k problému.

II. fáze:

Uvědomění si významu – vlastní přenos, objevování nové látky

Zde máte prostor předat podstatné informace týkající se tématu, bez kterých by nebylo dosaženo cíle hodiny, tzn. studenti by neměli možnost se obohatit o nové zkušenosti, informace. Metody opět souvisí s cílem hodiny. Připravujete-li si hodinu zaměřenou na dovednosti, postojů budete jistě hledat mezi aktivitami, které pomohou rozvíjet tyto aspekty osobnosti. Jestliže vám jde o objevování nových informací, souvislostí, metody budou jistě jiné.

III. fáze:

Reflexe – formulování toho, co jsem se nového naučil, jak to doplnilo, rozšířilo mé dosavadní znalosti

Na tuto fázi se v hodinách často rezignuje. Není čas. Jestliže čas přeci jen zbude, shrne podstatné myšlenky z hodiny učitel. To ale není interaktivní hodina, ve které jde o to, co si studenti z hodiny odnášejí. My se domníváme, že tato část je neopomenutelná, tady má student šanci uvědomit si, co se naučil, formulovat otázky, které mu během hodiny vyvstaly. Jestliže budete studenty k těmto činnostem systematicky vést, výsledky se jistě dostaví.

Příklad členění lekce se zachováním koncepce E–U–R

E – brainstorming – Na co všechno se můžeme pamětníků zeptat?

U – rozhovor s pamětníkem a jeho písemný záznam

R – esej – Co jsem se dozvěděl

V našich pilotních kurzech jsme pracovali s následujícími metodami. Neuvádíme je v systému, neboť třídění výukových metod je mnoho a domníváme se, že pro tento účel není třeba se jimi zabývat.

Myšlenkové mapy

Cíl: zmapování co největšího počtu souvislostí a vazeb týkajících se určité otázky

Potřebný čas: 30 minut a více

Doprostřed velké plochy papíru učitel napíše ústřední myšlenku, motto, heslo (pamětníci, senioři...). Účastníci potom hledají všechny jevy, myšlenky, pojmy, které s ústřední myšlenkou souvisejí. Každou jednotlivou myšlenku napíše na papír a propojí ji se souvisejícími jevy. Výstupem je mapa nejdůležitějších jevů spojených s ústředním tématem a jejich souvislostí – generalizací.

Čtyři rohy

Cíl: získat co největší počet pohledů a nápadů, týkajících se určité otázky

Potřebný čas: 20 minut a více

Učitel rozmístí do každého rohu učebny arch papíru, každý nadepsaný jedním aspektem zvoleného problému. Účastníci obcházejí jednotlivá stanoviště a na připravené archy zapisují vše, co je k nadepsanému aspektu napadá. Mohou se přitom inspirovat již zapsanými nápady.

Brainstorming

Cíl: získat co největší počet nápadů k danému tématu

Potřebný čas: 10 minut

Jednotlivci i dvojice se snaží k danému tématu (otázky pro pamětníka) zapsat na papíry co největší počet nápadů.

Volné psaní

Cíl: získat pohledy a zkušenosti žáků k danému tématu

Potřebný čas: 10 minut

Studenti 3 minuty píšou na dané téma (na co budou vzpomínat, co dělá babička a děda) vše, co je napadá. Nerozhoduje pravopis ani logika textu. Mohou pak svůj text číst, komentovat, citovat.

Koláž mého stáří

Cíl: získat pohledy žáků na své stáří

Potřebný čas: 1 hodina a více

Z připravených obrázkových časopisů si mají žáci vybrat obrázky a texty, které by vystihly jejich stáří. Vše mají nalepit a vytvořit tak koláž svého stáří. Důležitá je reflexní část aktivity, kdy dobře cílené otázky mohou učiteli po-

moci v otevření problému, kterým se chce v souvislosti se stářím věnovat.

Ideálně opracovaný student

Cíl: rychlá předběžná formulace cílů

Potřebný čas: 1 hodina

Zadání pro absolventy kurzu – učitele:

- *společně namalujte svého typického žáka/studenta, u práce nemluvte*
- *ve skupinách doplňte 3 listy papíru nadepsané VÍ (vědomosti), UMÍ (dovednosti), MYSLÍ SI (postoje) váš ideální student, který prospěje za 1 ve vašem předmětu v daném tématu*
- *listy se posílají mezi skupinami, doplňují, připomínkují*

Pětilístek

- *je aktivita zaměřená na vyjádření pojmu*
- *v následující grafické úpravě mají žáci k ústřednímu pojmu STÁŘÍ vymyslet 2 adjektiva, 3 slovesa ve 3. os. přít. času, větu o 4 slovech, heslo*

Příklady pětilístků od našich účastníků:

STÁŘÍ
AKTIVNÍ, BEZRADNÉ
ODPOČÍVÁ, LEŽÍ, CESTUJE
VNOUČATA, DŮCHOD, VÝLETY, STRACH
RODINA

STÁŘÍ
AKTIVNÍ, PASIVNÍ
RADUJE SE, CESTUJE, ŽIJE
DŮCHOD, NEMOC, RODINA, RADOST
ZMĚNA

STÁŘÍ
ZRALÉ, VRÁŠČITÉ
PŘEDÁVÁ, UŽÍVÁ SI, VÍ
ŽIVOT MÁŠ JEN JEDEN
ZKUŠENOST

STÁŘÍ
MOUDRÉ, AKTIVNÍ
ODPOČÍVÁ, TVOŘÍ, HODNOTÍ
DOVRŠENÍ ŽIVOTA BÝVÁ I KVALITNÍ
PODZIM

STÁŘÍ
VNÍMAVÉ, SPOKOJONÉ
CESTUJE, PEČUJE, ODPOČÍVÁ
KLID, POHODA, RODINA, JÁ
CESTA

Modelína

- *ve skupinách vymodelovat odpověď na hádanku: Ráno chodí po čtyřech, v poledne po dvou a večer po třech.*

Další nápady pro výuku:

Rozhovor: Co si myslíte o mladých a starých.

Modelový rozhovor a zápis rozhovoru

Rozhovor s autorem eseje, projektu...

Esej

Dopis pro

Poselství

Nácvik rozhovoru s 1 pamětníkem – celá třída dohromady – experti na téma Co můžeme změnit, aby jim bylo dobře, projekt, aby jim to prospělo (projekt Občan)

Návštěva klubu seniorů

Pátrání po nejstarších absolventech školy

Práce s filmem a reklamou

Kniha mého života

Přísloví, úsloví se slovem starý

Analýza médií – Senioři v médiích – kolik a jaké pořady jsou jim věnovány, jak tam vystupují, porovnání pořadů pro mladé a staré

6. ZA JAKÝCH PODMÍNEK?

Zde je na místě zvážit prostorové a materiálové možnosti učitele. Naše pro-

jekty pracují s minimálními prostředky, které jsou k dispozici v každé škole, a s různým prostorovým uspořádáním tříd.

7. S JAKÝMI EFEKTY?

Jestliže jste precizně formulovali cíle své výuky, vraťte se k těmto formulacím a zkuste najít způsob, jak ověřit, zda jste těchto cílů se svými žáky dosáhli. Pokuste se své žáky vtáhnout i do této fáze výuky. Každý z vašich žáků by měl vědět, za co od vás dostane jedničku, dvojku atd. Ale také naopak. Jakou informaci dáváte žákovi, když dostane trojku? Každý žák by měl být seznámen s cíli stejně jako s kritérii hodnocení, která z nich odvodíte. Žáci je nemusí jen pasivně přijímat, ale mohou je spolu s vámi i vytvářet. Na procesu hodnocení se podílejí také při sebehodnocení. Ne každý výkon vašich žáků se dá ohodnotit známkou, těžko hodnotitelné jsou například postoje. Pokud je však hodnotit musíte, převeďte si postojové cíle do aktivit, jejichž výsledek a někdy i proces ohodnotit lze (např. esej, ve kterém žák postoje vyjádří). Těžko ohodnotíte správnost těchto postojů, můžete si však ověřit, jestli jste dosáhli svých cílů, známku udělíte za esej dle předem stanovených kritérií.

Příklady hodnotitelných výkonů našich žáků:

- Dovednost vést rozhovor*
- Esej – co mi rozhovor dal*
- Hodnotící list – sebehodnocení*
- Originalita otázek*
- Schopnost empatie v otázkách*
- Prezentace své práce*

Jsme na konci plánování, zbývá už jen nadechnout se a jít do třídy zkusit, zda vše naplánované je úspěšně realizovatelné. Držíme vám palce a přejeme, aby ono hledání bylo příjemné pro vás i pro vaše žáky.

Použitá literatura:

Dlouhá, R. a kol.: Občanská výchova a RVP I., Praha, Kruh spolupracovníků Obecné a Občanské školy 2003

Dlouhá, R. a kol.: Občanská výchova a RVP II., Praha, Kruh spolupracovníků Obecné a Občanské školy 2005

Dlouhá, R., Ježková, Z., Čaha, M.: Dobrovolnictví a dárcovství, Praha, ICN 2001

Fischer, R.: Učíme děti myslet a učit se, Praha, Portál 1997

Grecmanová, H.: Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků, Olomouc, Hanex

Hunterová, M.: Účinné vyučování v kostce, Praha, Portál 1999

Kalhous, Z., Obst, O.: Školní didaktika, Praha, Portál 2002

Pasch, M. a kol.: Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině, Praha, Portál 1998

RVP ZŠ a Pilotní projekt RVP pro gymnázia: Praha VÚP 2004